

ŠIAULIŲ SANATORINĖS MOKYKLOS SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJOS, INTERVENCIJOS IR STEBĖSENOS VYKDYMO TVARKOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokyklos tvarkos aprašas parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017m. kovo 22d. įsakymu Nr. V-190 Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijomis; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu 2016 m. spalio 18 d. Nr. XII-2685; Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu 2017 m. vasario 14 d. Nr. XIII-204; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-625 rekomendacijomis mokykloms Dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje.
2. Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokyklos tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas) paskirtis – užkirsti kelią smurto ir patyčių apraiškoms, padėti mokyklos bendruomenei užtikrinti psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai sveiką, saugią aplinką, ugdyti pozityvius socialinius santykius.
3. Tvarkos aprašas nustato patyčių stebėsenos, prevencijos ir intervencijos vykdymą individualiu klasės, mokyklos, šeimos lygmeniu mokykloje.
4. Tvarkos aprašas remiasi šiais principais:
 - 4.1. į smurtą ir patyčias **būtina reaguoti nepriklausomai nuo jų turinio** (dėl lyties, seksualinės orientacijos, negalės, religinės ar tautinės priklausomybės, išskirtinių bruožų ar kt.) ir formos;
 - 4.2. **kiekvienas** mokyklos administracijos atstovas, mokytojas, auklėtojas, švietimo pagalbos specialistas ar kitas mokyklos darbuotojas, pastebėjęs ar sužinojęs apie smurtą ir patyčias, **privalo reaguoti ir nedelsiant jas stabdyti**;
 - 4.3. **veiksmų turi būti imamasi visais atvejais**, nepriklausomai nuo pranešančiųjų apie smurtą ir patyčias amžiaus ir pareigų, bei nepriklausomai nuo besityčiojančiųjų ar patiriančių smurtą ir patyčias amžiaus ir pareigų.
5. Visi mokyklos bendruomenės nariai turi būti supažindinti su šiuo tvarkos aprašu pasirašytinai:
 - 5.1. mokiniai klasės valandėlių metu;
 - 5.2. mokinių tėvai (globėjai, rūpintojai) - tėvų susirinkimo metu;
 - 5.3. mokyklos darbuotojai – darbuotojų susirinkimo metu.
6. Tvarkos apraše vartojamos sąvokos:
 - 6.1. **smurtas prieš vaiką** – veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, garbės ir orumo nepaisymas ar nepriežiūra, dėl kurių vaikas patiria žalą ar pavojų gyvybei, sveikatai, raidai;
 - 6.2. **patyčios** – tai psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, siekiant pažeminti, įžeisti, įskaudinti ar kaip kitaip sukelti psichologinę ar fizinę žalą kitam asmeniui;
 - 6.3. **prevencija** – priemonės ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti arba jų įtakai sumažinti, stiprinti apsauginius veiksnius. Prevencija yra nuolatinis, cikliškas (ne baigtinis) procesas, apimantis esamų arba potencialiai galimų problemų identifikavimą, tinkamų priemonių joms spręsti parinkimą ir vykdymą, poveikio į(si)vertinimą ir tolesnių veiksmų planavimą;

- 6.4. **prevencijos priemonės**, nukreiptos į visus mokyklos mokinius, padeda išvengti problemų (pvz., patyčių ar kitokio smurto) atsiradimo ir mažinti egzistuojančių problemų mastą. Tiems mokiniams, kuriems visai gimnazijai taikomos prevencijos priemonės yra nepaveikios ir jų nepakanka, taikomos papildomos prevencijos priemonės ar (ir) programos, teikiama švietimo pagalba.
- 6.5. **intervencija** – mokyklos vadovo, pavaduotojo, mokytojų, švietimo pagalbos specialistų ir kitų darbuotojų koordinuoti veiksmai, nukreipti į smurto ir patyčių stabdymą, taip pat – švietimo pagalbos priemonių visuma.
- 6.6. **patyčių prevencijos ir intervencijos stebėseną** – patyčių situacijos mokykloje stebėjimas renkant, analizuojant faktus ir informaciją, svarbią šio reiškinio geresniam pažinimui bei valdymui, reiškinio tolesnės raidos ir galimo poveikio prognozavimas.
7. Išskiriamos šios smurto formos:
 - 7.1. **patyčios** – tai psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės tyčiniai, pasikartojantys veiksmai siekiant pažeminti, įžeisti, įskaudinti ar kaip kitaip sukelti psichologinę ar fizinę žalą kitam asmeniui. Patyčios gali būti tiesioginės (atvirai puolant ir/ar užgauliojant) ir/ar netiesioginės (skaudinant be tiesioginės agresijos);
 - 7.2. **žodinės patyčios**: pravardžiavimas, grasinimas, ujimas, užgauliojimas, užkabinėjimas, erzinimas, žeminimas ir kt.;
 - 7.3. **fizinės patyčios**: mušimas, spardymas, spaudimas, dusinimas, užkabinėjimas, turtinė žala ir kt.;
 - 7.4. **socialinės patyčios**: socialinė izoliacija arba tyčinė atskirtis, gandų skleidimas ir kt.
 - 7.5. **kibernetinės patyčios**: naudojantis informacinėmis technologijoms skaudinančių ir gąsdinančių asmeninių žinučių, paveikslėlių siuntinėjimas, viešų gandų skleidimas, asmeninių duomenų ir komentarų skelbimas, tapatybės pasisavinimas, siekiant sugriauti gerą vardą arba santykius, pažeminti ir kt.
8. **Patyčių dalyviai**:
 - 8.1. patyčias patiriantis vaikas – mokinys, iš kurio yra tyčiojamas;
 - 8.2. besityčiojantysis/skriaudėjas – vaikas ar suaugęs, inicijuojantis patyčias ir/ar prisidedantis prie jų;
 - 8.3. patyčias patiriantis suaugęs – administracijos atstovas, pedagogas, švietimo pagalbos specialistas ar kitas darbuotojas, iš kurio tyčiojasi bet kuris bendruomenės narys;
 - 8.4. patyčių stebėtojas – bet kuris bendruomenės narys, matantis ar žinantis apie patyčias.
9. Mokykloje **draudžiama** bet kokia smurto ir **patyčių forma, nukreipta**:
 - 9.1. **mokinių prieš mokinius**;
 - 9.2. mokyklos **darbuotojų prieš mokinius**;
 - 9.3. **mokinių prieš mokyklos darbuotojus**;
 - 9.4. mokyklos **darbuotojų prieš kitus darbuotojus**;
 - 9.5. mokinių **tėvų** (globėjų, rūpintojų) **prieš mokinius, mokytojus**.

II. SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJA, STEBĖSENA MOKYKLOJE

10. Smurto ir patyčių prevencija, stebėseną yra svarbi mokyklos veiklos dalis, kurios **planavimu, organizavimu ir stebėseną** rūpinasi mokyklos vadovas, Vaiko gerovės komisijos nariai, klasių vadovai, direktoriaus pavaduotojai ugdymui, o **jos vykdyme** dalyvauja visi mokyklos bendruomenės nariai.
11. Tvarkos aprašo įgyvendinimą koordinuoja mokyklos **Vaiko gerovės komisijos nariai**, kurie kasmet:
 - 11.1. inicijuoja ir koordinuoja anoniminės mokinių apklausos vykdymą ir apibendrina jos rezultatus;
 - 11.2. surenka apibendrintus duomenis iš klasių vadovų dėl mokykloje fiksuotų pranešimų apie patyčias ir atlieka jų analizę;
 - 11.3. remiantis apklausos ir pranešimų apie patyčias analizės duomenimis, rengia smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos priemonių planą;

- 11.4. teikia siūlymus mokyklos vadovui dėl smurto ir patyčių prevencijos, intervencijos priemonių įgyvendinimo mokykloje, mokyklos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo prevencijos ar intervencijos srityje;
- 11.5. konsultuoja bendruomenės narius smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos klausimais.
12. **Klasių vadovai ir auklėtojai** kasmet išanalizuoja ir apibendrina turimus pranešimus apie smurtą ir patyčias tarp mokinių, informuoja Vaiko gerovės komisijos narius apie prevencijos, intervencijos taikomų priemonių rezultatus klasėje, teikia kitą svarbią informaciją, susijusią su smurtu ir patyčiomis.

III. PATYČIŲ INTERVENCIJA MOKYKLOJE

13. **Visais smurto ir patyčių atvejais kiekvienas mokyklos administracijos atstovas, pedagogas ar švietimo pagalbos specialistas, kitas mokyklos darbuotojas nedelsdamas reaguoja šiais veiksmais:**
 - 13.1. įsikiša ir nedelsiant nutraukia bet kokius įtarimą keliančius veiksmus;
 - 13.2. palaiko ir pastiprina mokinį, kuris tapo patyčių ar smurto objektu;
 - 13.3. besityčiojančiajam pasako, jog patyčios ir smurtas mokykloje netoleruojami, primena mokinio nuostatus, elgesio taisykles;
 - 13.4. esant pagalbos poreikiui, kreipiasi į pagalbą galinčius suteikti asmenis (tėvus (globėjus, rūpintojus) ar mokyklos darbuotojus) ir/ar institucijas (pvz., policija, greitoji pagalba);
 - 13.5. patyčių ar smurto atveją nedelsiant, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, registruoja pas mokyklos administratore patyčių registracijos žurnale (priedas Nr. 2), pateikdamas užpildytą popierinę arba elektroninę pranešimo apie smurtą ir patyčias formą (priedas Nr.1.).
 - 13.6. įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, informuoja mokyklos vadovą. Smurto formos ir atpažinimo kriterijai pateikti (priedas Nr. 3).
14. Registracijos žurnalą **pildo mokyklos administratorė:**
 - 14.1. peržiūri užregistruotus patyčių atvejus, juos įvertina ir nedelsiant, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną informuoja klasių vadovus, kai smurto ir patyčių situacijoje abu ar daugiau dalyvių yra mokiniai;
 - 14.2. apie smurto ar patyčių atvejį informuoja socialinį pedagogą;
 - 14.3. informuoja mokyklos vadovą, kai smurto ir patyčių situacijoje vienas iš dalyvių yra suaugęs bendruomenės narys ar abu yra suaugę.
15. **Klasės vadovas ir socialinis pedagogas, gavęs informaciją apie smurtą ir patyčias tarp mokinių, nedelsiant:**
 - 15.1. išsiaiškina ir įvertina situaciją;
 - 15.2. organizuoja individualius pokalbius su smurto ir patyčių dalyviais, nedelsiant, bet ne vėliau kaip sekančią darbo dieną informuoja jų tėvus (globėjus, rūpintojus);
 - 15.3. vykdo tolesnę patyčių situacijos stebėseną;
 - 15.4. nesibaigiant smurtui ir patyčioms, joms kartojantis ar esant kitai sudėtingesnei situacijai, kreipiasi į mokyklos psichologus, inicijuoja Vaiko gerovės komisijos posėdį.
16. **Vaiko gerovės komisija:**
 - 16.1. numato veiksmų planą patyčioms ir smurtui sustabdyti (gali būti individualūs pokalbiai su skriaudėju, skriaudžiamuoju, stebėtojais, jų tėvais, klase, psichologo, socialinio pedagogo pagalba kt. priemonės), esant poreikiui koreguoja veiksmų planą;
 - 16.2. kviečia smurto ar patyčių dalyvius bei jų tėvus (globėjus/rūpintojus), supažindina su veiksmų planu, jo nevykdymo pasekmėmis;
 - 16.3. vykdo plane numatytas veiklas, stebi, analizuoja, pagal poreikį organizuoja susirinkimus situacijos įvertinimui;
 - 16.4. kitiems patyčių dalyviams pagal individualius poreikius mokykloje organizuoja švietimo pagalbos specialistų ar pedagogų pagalbą.
17. **Vaiko gerovės komisijos pirmininkas:**
 - 17.1. organizuoja Vaiko gerovės komisijos posėdį atvejui aptarti ir situacijai įvertinti;
 - 17.2. kartą per mėnesį informuoja mokyklos vadovą apie esamą smurto ir patyčių situaciją ugdymo įstaigoje;

- 17.3. jei smurto ir patyčių sustabdyti nepavyksta, informuoja mokyklos vadovą, kreipiasi į policiją ir VTAS.
18. **Mokyklos vadovas**, gavęs informaciją apie suaugusio mokyklos darbuotojo patiriamas patyčias arba jiems pasityčiojus iš mokinio:
- 18.1. kalbasi individualiai su skriaudėju ir skriaudžiamuoju;
- 18.2. supažindina su pasekmėmis skriaudėją;
- 18.3. inicijuoja Vaiko gerovės komisijos posėdį;
- 18.4. ypatingais atvejais (esant fiziniam smurtui), gavus informaciją apie galimai patirtą smurtą artimoje aplinkoje inicijuoja Vaiko gerovės komisijos posėdį, informuoja policiją ir VTAS.
19. **Patyčias patiriantis mokinys ar patyčių stebėtojas:**
- 19.1. nedelsiant informuoja bet kurį ugdymo įstaigos darbuotoją kuriuo pasitiki;
- 19.2. apie patirtas ar matytas patyčias gali pranešti žodžiu, raštu ar kita mokinio pasirinkta forma.
20. **Patyčias patiriančio mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai) arba tėvai (globėjai, rūpintojai), žinantys apie klasėje vykstančias patyčias:**
- 20.1. nedelsiant informuoja klasės vadovą ir/ar socialinį pedagogą, ir/ar administracijos atstovus apie mokinio patiriamas patyčias jiems patogiu būdu (telefonu, elektroniniu laišku, žinute dienyne ar asmeniškai);
- 20.2. esant galimybei patys patyčių atvejį registruoja pas mokyklos administratorę, užpildydami pranešimo apie smurtą ir patyčias formą (priedas Nr. 1).
21. Mokyklos darbuotojas gavęs informaciją iš tėvo (globėjo, rūpintojo) ar mokinio smurto ir patyčių atvejį registruoja nustatyta tvarka.
22. Mokiniui pasityčiojus iš administracijos darbuotojo, pedagogo, švietimo pagalbos specialisto ar kito darbuotojo, asmuo gavęs informaciją, pastebėjęs ar įtaręs patyčias, informuoja mokyklos direktorių, kuris priima sprendimą dėl poveikio priemonių taikymo.
23. Administracijos darbuotojui, pedagogui, pagalbos specialistui ar darbuotojui pasityčiojus iš vaiko, asmuo gavęs informaciją, pastebėjęs ar įtaręs patyčias informuoja mokyklos direktorių, kuris priima sprendimą dėl poveikio priemonių taikymo.

IV. BENDRUOMENĖS NARIŲ TEISĖS IR ATSAKOMYBĖS

24. Mokiniai, mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai **turi teisę:**
- 24.1. dirbti ir mokytis pagarbioje, saugioje, tolerantiškoje aplinkoje;
- 24.2. reikšti savo jausmus ir nuomones;
25. **Kiekvieno bendruomenės nario atsakomybė ir pareigos:**
- 25.1. padėti palaikyti ir kurti saugią fizinę, emocinę ir psichologinę aplinką ir laikytis priimtų elgesio taisyklių;
- 25.2. mokytis valdyti savo jausmus ir emocijas;
26. **Tėvų (globėjų, rūpintojų) atsakomybė:**
- 26.1. tėvai (globėjai, rūpintojai) yra atsakingi už mokyklos smurto ir patyčių prevencijos tvarkos aprašo nuostatų vykdymą, savo vaikų (globotinių) skatinimą būti pozityviais mokyklos bendruomenės nariais;
- 26.2. tėvai (globėjai, rūpintojai) turi atvykti į mokyklą, kai yra kviečiami dėl iškilusio smurto ir/ar patyčių atvejo, prisiimti atsakomybę ir bendradarbiauti su Vaiko gerovės komisija.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

27. Visi dokumentai, esantys vaiko/mokinio asmens byloje, ir duomenys, susiję su vaiku ir jo asmeniniu gyvenimu yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina atsakingiems fiziniams ar juridiniams asmenims atlikti pavestas funkcijas, užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus.
28. Aprašas skelbiamas mokyklos internetinėje svetainėje.

ŠIAULIŲ SANATORINĖ MOKYKLA
PRANEŠIMO APIE SMURTAŲ IR PATYČIAS FORMA

_____ / _____
Pranešimo data / Registracijos Nr.

Bendrieji duomenys:

Kas pranešė apie patyčias:	
Kada įvyko patyčios (data, val.):	
Kur įvyko patyčios (vieta):	
Kokia patyčių forma naudota ar įtariama, kad buvo naudota:	
☐ Fizinė: vaiko užgauliojimas veiksmais (pargriovimas, įspyrimas, kumštelėjimas, spjaudymas, daiktų atiminėjimas ar gadinimas, plaukų pešiojimas ir pan.);	
☐ Žodinė: pravardžiavimas, grasinimas, uжимas, užgauliojimas, užkabinėjimas, erzinimas, žeminimas ir kt.;	
☐ Socialinė: įvairūs gąsdinantys, bauginantys gestai, ignoravimas, siekiant parodyti, kad vaikas yra nepageidaujamas ar atstumiamas;	
☐ Kibernetinė: patyčios vykstančios elektroninėje erdvėje: socialiniuose tinkluose, kitose vietose internete, naudojant mobiliuosius telefonus (nemalonių žinučių arba elektroninių laiškų rašinėjimas, skaudinantis bendravimas pokalbių kambariuose, vaiko asmeninio gyvenimo detalių viešinimas, tapatybės pasisavinimas ir pan.).	
☐ Kiti pastebėjimai (įrašyti) _____ .	

Duomenys apie patyčių dalyvius:

Bendruomenės nario, <u>patyrusio patyčias</u> vardas, pavardė, klasė, pareigos:	
Bendruomenės nario, <u>kuris tyčiojosi</u> vardas, pavardė, klasė, pareigos:	
Mokinio/nių, <u>stebėjusio patyčias</u> vardas, pavardė, klasė:	

Išsamesnė informacija apie įvykį, trumpas faktais pagrįstas įvykio aprašymas:

_____ / _____
(Užpildžiusio asmens vardas, pavardė)

_____ / _____
(Parašas)

PATYČIŲ REGISTRACIJOS ŽURNALAS

F -fizinės

Ž - žodinės

K -kibernetinės

S -socialinės

M - mokinys

S - suaugęs bendruomenės narys

Atvejo Eil. Nr.	Data	Pranešėjo vardas, pavardė, pareigos	Smurto ir patyčių pobūdis: F, Ž, K, S	Smurtą patiriantis asmuo (M, S)	Smurtaujantis asmuo (M, S)	Pastabos

Pvz.

Atvejo Eil. Nr.	Data	Pranešėjo vardas, pavardė, pareigos	Smurto ir patyčių pobūdis: F, Ž, K, S	Smurtą patiriantis asmuo (M, S)	Smurtaujantis asmuo (M, S)	Pastabos
1	2017-06-01	Jonas Jonaitis, matematikos mokytojas	F	M (5b)	M (5a)	Deleguota 5a ir 5b klasių auklėtojoms
2	2017-06-12	Ona Onaitienė, valytoja	Ž	S (etikos mokytoja)	M (6b)	Deleguota Vykdomo grupei

SMURTO ATPAŽINIMO KRITERIJAI

1. Išskiriamos keturios smurto prieš vaikus formos: **fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas ir nepriežiūra**. Smurtą artimoje aplinkoje galima atpažinti ne iš vieno, o iš kelių kriterijų, todėl būtina įvertinti smurto artimoje aplinkoje kriterijų visumą.

2. Fizinio smurto atpažinimo kriterijai:

2.1. fiziniai požymiai:

2.1.1. mėlynės arba kraujosruvos (pavienės ar daugybinės vienoje ar keliose vietose), panašaus dydžio, gali būti įvairių daiktų formų (virvės, diržo ir pan.), suaugusio įkandimo (dantų) žymės. Jos gydomos keičiasi nuo raudonos (0–2 dienų) – mėlynos (2–5 dienų) – žalsvos (5–7 dienų) – geltonos (7–10 dienų) – rudos (10–14 dienų) spalvos ir po 2–4 savaičių pranyksta;

2.1.2. nudeginimai (pavieniai ar daugybiniai), nuplikymai įvairiose (matomose ar (ir) nepastebimose) kūno vietose, neturintys pagrįsto paaiškinimo;

2.1.3. nušalimai (sutinusios, paraudusios kojos ar rankos), kuriems nėra pagrįsto paaiškinimo;

2.1.4. įdrėskimai, įpjovimai, nubrozdinimai ar randai, kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo ar paaiškinimas nepagrįstas;

2.1.5. burnos ertmės, pilvo ir krūtinės ertmės sužalojimai (kepenų, blužnies), kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis;

2.1.6. stuburo sužalojimo požymiai (slankstelių pažeidimai, kaklo sužalojimas), kaukolės ertmės, kitų kaulų lūžiai (pavieniai ar daugybiniai), kai tai nesusiję su vaiko medicinine būkle (pvz.: trapių kaulų sindromu) ar netyčine sunkia trauma, nėra paaiškinimo arba jis nepagrįstas;

2.1.7. tinklainės kraujosruvos ar akių sužalojimai, kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis. Matomos kraujosruvos vaiko akių tinklainėse, dusimas, vėmimas yra Sukrėsto vaiko sindromo pagrindiniai požymiai, kai vaikas labai stipriai kratomas, purtomas suaugusiojo; dažniausiai šį sindromą patiria kūdikiai iki 1 metų, tačiau jis gali pasitaikyti iki 2 metų amžiaus vaikams;

2.2. emociniai ir elgesio požymiai:

2.2.1. nerimastingumas, baimingumas;

2.2.2. tam tikrų asmenų, vietų baimė (pvz., bijo tam tikrų suaugusiųjų, bijo grįžti namo);

2.2.3. savęs nuvertinimas (pvz., sako, kad jis nevykėlis, jam nepavyks atlikti užduočių);

2.2.4. perdėtas nuolankumas, paklusnumas;

2.2.5. agresyvumas (pvz., muša ar spardo savo augintinį arba tam tikrą asmenį);

2.2.6. nuotaikų kaita, impulsyvios reakcijos (pvz., greitai įniršta, tranko daiktus ir staiga ima juoktis);

2.2.7. prislėgtumas (pvz., nesišypso, nesijuokia);

2.2.8. padidintas jautrumas aplinkos dirgikliams (pvz., išsigąsta staigių kito asmens judesių, netikėtų garsų);

2.2.9. nemiga (pvz., negali užmigti, sapnuoja košmarus);

2.2.10. valgymo sutrikimai;

2.2.11. atsiribojimas (pvz., nenori įsitraukti į bendrą grupės / klasės veiklą, nebendrauja su kitais vaikais, lieka nuošalyje);

2.2.12. probleminis ir (ar) provokuojantis elgesys grupėje ar klasėje (pvz., tyčia pažeidinėja taisykles, vagia, vartoja alkoholį);

2.2.13. vengiantis elgesys kasdienėje veikloje (pvz., atsisako iki tol mėgtos veiklos);

2.2.14. nenoras eiti mokyklą, stipriai suprastėję ugdymosi / mokymosi pasiekimai;

2.2.15. vengimas persirengti kūno kultūros pamokose, oro sąlygas neatitinkančių drabužių nešiojimas (tai gali būti bandymas slėpti mėlynės ar kitus kūno sužalojimus);

2.2.16. kitais vaiko elgesio ar emocijų pokyčiais.

3. **Psichologinis smurtas** – sunkiausiai atpažįstamas ir nustatoma smurto prieš vaiką forma, nes ji nepalieka žymių ant vaiko kūno, jo pasekmės pasireiškia tik vėliau, be to, sunku nustatyti ribą tarp vaiko

auklėjimo (nuolatinio būgštavimo dėl vaiko laisvalaikio, jo vertimas užsiimti tam tikra veikla ar pan.) ir smurto. Psichologiniam smurtui priskirtinas pastovus vaiko poreikių netenkinimas, nuolatinis vaiko atstovų pagal įstatymą bendravimo su vaiku pobūdis, kuris žalojančiai veikia vaiko asmenybę ir trikdo visavertę jo asmenybės raidą.

4. Psichologinio smurto atpažinimo kriterijai:

4.1. vaiko emociniai ir elgesio požymiai:

4.1.1. perdėtas meilumas, lipšnumas su mažai pažįstamais žmonėmis;

4.1.2. pasitikėjimo savimi stoka, nerimastingumas, perdėtas atsargumas;

4.1.3. artimo ryšio su vaiko atstovais pagal įstatymą stoka (pvz., nesidžiaugia, kai vaiko atstovai pagal įstatymą ateina pasiimti iš mokyklos);

4.1.4. agresyvumas kitų vaikų ar gyvūnų atžvilgiu;

4.1.5. vaiko amžiaus neatitinkančios žinios, kalba, elgesys (per daug suaugęs arba pernelyg vaikiškas);

4.1.6. sunkumai valdyti stiprias emocijas, jų proveržius;

4.1.7. atsiribojimas / atsitraukimas nuo tam tikro asmens;

4.1.8. baimė, neapykanta tam tikro asmens atžvilgiu;

4.1.9. socialinių įgūdžių stoka, mažai draugų;

4.1.10. emocinis nebrandumas (lyginant su bendraamžiais);

4.1.11. mikčiojimas, apsunksinta kalba;

4.1.12. psichosomatiniai skundai (galvos, pilvo skausmai, pykinimas);

4.1.13. nevalingas šlapinimasis ir tuštinimasis;

4.1.14. depresija, uždarumas;

4.1.15. save žalojantis elgesys: alkoholio vartojimas, pjaustymasis, suicidiniai bandymai;

4.2. psichologinį smurtą prieš vaiką padeda atpažinti suaugusiųjų, psichologiškai smurtaujančių prieš vaiką, elgesio požymiai:

4.2.1. nepagarbos vaikui demonstravimas;

4.2.2. negatyvūs pasisakymai apie vaiką;

4.2.3. emocijų vaiko atžvilgiu nerodymas, vengimas vaiką paliesti, apkabinti;

4.2.4. nesirūpinimas medicininiais vaiko poreikiais;

4.2.5. vaiko pravardžiavimas, viešas jo žeminimas;

4.2.6. nuolatiniai grasinimai vaikui sukelti fizinę žalą arba vaiko vertimas stebėti kaip smurtaujama prieš jo mylimą asmenį ar gyvūną;

4.2.7. nerealistinių lūkesčių vaiko atžvilgiu puoselėjimas;

4.2.8. vaiką išnaudojimas namuose kaip tarno ar tam tikro asmens mažesniems vaikams prižiūrėti;

4.2.9. vaiko įtraukimas į „suaugusiųjų reikalus“, pvz., skyrybas, tam tikrų asmenų tarpusavio konfliktus.

5. Seksualinio smurto atpažinimo kriterijai:

5.1. fiziniai požymiai:

5.1.1. nėštumas;

5.1.2. lytiniu keliu plintančios infekcijos;

5.1.3. poodinės kraujosruvos, nubrozdinimai išorinių lytinių organų, krūtų, sėdmenų, vidinių šlaunų paviršių srityje, kurių negalima paaiškinti atsitiktine trauma;

5.1.4. nepaaiškinamas kraujavimas iš išorinių lytinių organų, makštis;

5.1.5. patinimai, skausmas, niežėjimas analinėje ar išorinių lytinių organų srityje;

5.1.6. skausmingas šlapinimasis;

5.1.7. sunkumai sėdint ar vaikštant;

5.1.8. suplėšyti, dėmėti ar kruvini, drabužiai;

5.1.9. sutrikęs miegas, valgymo sutrikimai;

5.2. emocijų ir elgesio požymiai:

5.2.1. nuolatinis savo genitalijų lietimasis, trynimasis (net iki skausmo);

5.2.2. viešas masturbavimasis, nesiliaujantis net ir vaiką sudrausminus;

5.2.3. vaiko amžiaus neatitinkančios seksualinės žinios, atviras įvairių seksualinių dalykų klausinėjimas (net ir nepažįstamų žmonių);

5.2.4. seksualinio turinio žaidimai; žaidžiant demonstruojama agresija, priešiškus savo arba priešingai lyčiai;

5.2.5. lytinio akto su kitais vaikais, gyvūnais ar žaislais imitavimas;

5.2.6. daiktų kišimas sau ar kitiems į vaginą, užpakalį;

5.2.7. nusirenginėjimas nuogai arba įkyrūs prašymai, kitų nurenginėjimas;

5.2.8. savo kūno gėdijimasis / nekentimas / bjaurėjimasis juo;

5.2.9. suaugusiojo lietimasis, „gundymas“, įmantrus, provokuojantis elgesys;

5.2.10. vengimas nusirengti prie kitų žmonių (pvz., per kūno kultūros pamokas);

5.2.11. susivaržymas, susikaustymas, įtampa judant, žaidžiant, sportuojant;

5.2.12. įtampa, sustingimas, baimė būti suaugusių žmonių liečiamu, keliamu, apkabinamu, sodinamu ant kelių;

5.2.13. tam tikrų konkrečių vietų baimė, vengimas (pvz., vonios ar tualetų kambario, tamsių vietų);

5.2.14. seksualinio turinio detalių, simbolių piešimas;

5.3. vaikams, patiriantiems seksualinį smurtą, gali pasireikšti ir kiti, nespecifiški požymiai, kurie galimi ir esant kitokio pobūdžio problemoms:

5.3.1. pernelyg nuolankus, paklusnus elgesys;

5.3.2. socialinių kontaktų vengimas, izoliacija;

5.3.3. nesidomėjimas iki tol mėgta veikla;

5.3.4. artumo, intymumo, fizinio kontakto baimė;

5.3.5. dėmesio koncentravimo sunkumai;

5.3.6. nepasitikėjimas suaugusiais;

5.3.7. konkrečių asmenų baimė ar baimė likti vienam su tam tikru asmeniu;

5.3.8. depresija, suicidiniai bandymai;

5.3.9. agresyvus elgesys;

5.3.10. apetito sutrikimai;

5.3.11. miego sutrikimai, naktiniai košmarai, baimė eiti miegoti;

5.3.12. regresyvus elgesys;

5.3.13. piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis.

6. Seksualinis elgesys yra normali vaiko raidos dalis. Tam, kad būtų galima įtarti / atpažinti seksualinį smurtą prieš vaiką, yra svarbu žinoti vaikų seksualumo raidą ir skirtingiems vaiko raidos etapams būdingą seksualinį elgesį.

7. Nepriežiūra gali pasireikšti:

7.1. fiziniu apleistumu: nesirūpinama vaiko maistu (ar jis nemaitinamas), apranga, higiena (pvz., verčiamas vaikščioti purvinais, prasmirdusiais drabužiais), fizine sveikata (pvz., ne pagal vaiko fizines jėgas skiriami namų ruošos darbai, susirgus nekviečiamas gydytojas, neperkami vaistai), saugia aplinka (pvz.: vaikas išvežamas iš namų, paliekamas mokykloje po darbo valandų, gyvena šaltuose namuose, paliekamas ilgą laiką be suaugusių priežiūros);

7.2. emociniu apleistumu: netenkinami vaiko psichologiniai poreikiai (pvz., nebendraujama su vaiku, nesidomima jo interesais);

7.3. socialiniu apleistumu: nesirūpinama vaiko išsilavinimu, socializacija.

8. Nepriežiūros atpažinimo kriterijai:

8.1. vaikas per menkai lyginant su savo bendraamžiais fiziškai išsivystęs (pvz., mažo svorio, ūgio), kai tam nėra medicininių priežasčių;

8.2. netvarkinga vaiko išvaizda – murzinas, purvini drabužiai, suplyšusi avalynė;

8.3. vaiko apranga neatitinkanti sezono, oro sąlygų;

8.4. vaiko dantys išgedę ir netaisomi, negydomos burnos ertmės ligos;

8.5. vaikas mieguistas, sunkiai susikaupia, apatiškas;

8.6. vaikas nuolat alkanas, vagiliauja maistą;

8.7. vaikas neturi būtinausių mokyklinių priemonių;

8.8. vaikas gali vagiliauti įvairius daiktus iš mokyklos, grupės / klasės vaikų;

8.9. vaikas nereguliariai lanko mokyklą, vaiko teisėti atstovai pagal įstatymą nesilaiko, pažeidžia mokyklos vidaus tvarkos taisykles (pvz., vaikas pernelyg vėlai / anksti atvedamas, „pamirštama“ jį pasiimti nustatytu laiku; vėluoja į pamokas, praleidžia jas be pateisinamos priežasties);

8.10. vaiką atveda ar pasiima iš mokyklos jam mažai pažįstami, nuolat vis kiti, neblaivūs, netinkamai besielgiantys suaugusieji;

8.11. vaikas pastebimas elgetaujantis, valkataujantis po pamokų;

8.12. vaikas neturi socialių įgūdžių ar jie nepakankami jo amžiui;

8.13. žemas savęs vertinimas, vaikas – itin paklusnus;

8.14. vaikas turi žalingų įpročių.

Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti ir kitomis formomis ir (ar) požymiais.

ŠIAULIŲ SANATORINĖS MOKYKLOS
REAGAVIMO Į PATYČIAS IR PAGALBOS JOMS ĮVYKUS ŽINGSNIAI

